

**ALISHER ALIQULOVNING O‘ZBEKISTONDAGI ISLOM
SIVILIZATSIYASI MARKAZI UCHUN YARATGAN MONUMENTAL
MOZAIKA VA MAHOBATLI RANGTASVIR ASARLARINING BADIY
XUSUSIYATLARI**

Hilola Orifjon qizi Abdusalomova

*Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti Mahobatli
rangtasvir yo‘nalishi talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston xalq rassomi, akademik Alisher Aliqulovning O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi uchun yaratgan monumental mozaika va mahobatli rangtasvirlari san’atshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Asarlarning kompozitsiyasi, rang yechimlari, ramziy mazmuni, tarixiy obrazlar talqini, me’moriy makon bilan uyg‘unligi hamda monumental san’at rivojidagi o‘rni yoritiladi. Tadqiqotda Aliqulov ijodi haqidagi ilmiy manbalar va Islom sivilizatsiyasi markazi bo‘yicha rasmiy materiallar umumlashtirildi.

Kalit so‘zlar: Alisher Aliqulov, monumental rangtasvir, mozaika, mahobatli san’at, Islom sivilizatsiyasi markazi, kompozitsiya, rang yechimi, tarixiy obraz, monumental bezak, zamonaviy o‘zbek san’ati.

Kirish

Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda tarixiy va madaniy merosni zamonaviy san’at vositalari orqali targ‘ib etishga alohida e’tibor qaratildi. O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi ana shunday yirik ilmiy-ma’rifiy loyihalardan biridir. Markaz interyerining badiiy qiyofasini shakllantirishda O‘zbekiston xalq rassomi, akademik Alisher Aliqulov boshchiligidagi ijodiy guruh muhim o‘rin egallaydi. Monumental mozaika va mahobatli rangtasvirlar binoning bezagi bo‘lish bilan birga, uning g‘oyaviy mazmunini ochib beruvchi asosiy san’at asarlaridir.

Asosiy qism

Alisher Aliqulov zamonaviy o‘zbek monumental san’atining yetakchi vakillaridan biridir. U tarixiy janr, portret, monumental rangtasvir va mozaika yo‘nalishlarida samarali ijod qilgan. San’atshunoslar uning asarlarida realizm, sharq miniatyurasi va zamonaviy monumental san’at uyg‘unlashganini ta’kidlaydilar. Islom sivilizatsiyasi markazining badiiy konsepsiyasi tarix, ilm-fan va ma’naviyatni yagona ekspozitsiyada aks ettirishga qaratilgan. Shu maqsadda Alisher Aliqulov boshchiligidagi ijodiy guruh tomonidan 14 ta monumental ravoq va markaziy atrium uchun ulkan mozaika loyihalashtirilgan. Atriumdagi monumental mozaika 16 ta yirik pannodan iborat bo‘lib, yagona kompozitsiyani hosil qiladi. Unda Muhammad al-Xorazmiy, Ahmad al-Farg‘oniy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Imom al-Buxoriy, Mirzo

Ulugʻbek kabi allomalar tasvirlangan. Har bir siymo uning ilmiy faoliyatini ifodalovchi ramziy atributlar bilan boyitilgan.

Kompozitsiyada simmetriya, ritm, markazlashgan tuzilish va tarixiy ketma-ketlik tamoyillari qoʻllanilgan. Asarda koʻk, moviy, oltin, oq va yashil ranglar ustunlik qiladi. Koʻk rang ilm va cheksizlikni, oltin rang ulugʻvorlikni, yashil rang esa hayot va islom madaniyatini anglatadi. Mozaikani yaratishda yuzdan ortiq rangdagi tabiiy toshlardan foydalanilgan. Materiallar Italiya, Ispaniya, Portugaliya va Braziliyadan keltirilgan boʻlib, ularning turli fakturalari yorugʻlik tushishiga qarab kompozitsiyaning vizual taʼsirini kuchaytiradi.

Islom sivilizatsiyasi markazidagi monumental rangtasvirlarda Movarounnahr ilmiy muhiti, Qurʼon ilmlari, hadis ilmi, astronomiya, matematika, tibbiyot va buyuk allomalar faoliyati badiiy obrazlarda aks ettirilgan. Tarixiy qiyofalarni yaratishda tarixchilar va sharqshunoslar bilan hamkorlik qilingan. Bu asarlar estetik vazifa bilan bir qatorda maʼrifiy ahamiyatga ham ega. Aliqulov rang tanlash madaniyati, koʻp figurali kompozitsiyalarni yaxlit tashkil etish mahorati va monumental tafakkuri bilan ajralib turadi. Uning asarlari zamonaviy Oʻzbekiston monumental sanʼatining muhim namunalaridan biri sifatida eʼtirof etiladi.

Xulosa

Alisher Aliqulov tomonidan Islom sivilizatsiyasi markazi uchun yaratilgan monumental mozaika va mahobatli rangtasvirlar mustaqillik davri oʻzbek monumental sanʼatining yirik yutuqlaridan biridir. Ushbu asarlarda tarixiy haqiqat, milliy qadriyatlar va zamonaviy badiiy tafakkur uygʻunlashgan. Kompozitsiya, rang tizimi, ramziy obrazlar va tabiiy materiallardan foydalanish rassomning yuksak mahoratini namoyon etadi. Mazkur monumental asarlar yosh avlodni tarixiy xotira va maʼrifat ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bekberganov J. The Unique Artist of Uzbek Visual Art: Aesthetic-Artistic Analysis of Alisher Alikulov's Creative Work. Social Science Analysis. 2025.
2. Штрихи к портрету художника Алишера Аликулова. Sanʼat jurnali. №4. 2002.
3. Alisher Alikulov: Collection of Works. Tashkent: Art Gallery Publishing, 2022.
4. Oʻzbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi. Markaz haqida.
5. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Islom sivilizatsiyasi markazi. Rasmiy materiallar.
6. Afisha.uz. Toshkentdagi Islom sivilizatsiya markazi: xotira, bilim va muloqot maskani. 2026.

7. Humo Media. Mozaika — bu shunchaki naqsh emas, balki shaharning madaniy ramzidir. 2025.

8. O‘zbekiston musulmonlari idorasi. O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markaziga ravoqlarini joylashtirish muhokama qilindi. 2025.

9. Salimov O. Zamonaviy O‘zbekiston tasviriy san’atida an’ana va innovatsiya muammolari. 2023.